

Teismo praktikos rinkinys

TEISINGUMO TEISMO (penktoji kolegija) SPRENDIMAS

2022 m. lapkričio 24 d. *

„Prašymas priimti prejudicinį sprendimą – Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos 47 straipsnis – Veiksminga teisminė gynyba – Nacionalinės proceso teisės norma, kurioje numatyta, kad skundas, kuriuo ginčijama nacionalinės teisės nuostatos atitiktis Sąjungos teisei, netenka dalyko, jeigu nuostata panaikinama vykstant procesui“

Byloje C-289/21

dėl *Administrativen sad Sofia-grad* (Sofijos administracinis teismas, Bulgarija) 2021 m. balandžio 5 d. nutartimi, kurią Teisingumo Teismas gavo 2021 m. gegužės 5 d., pagal SESV 267 straipsnį pateikto prašymo priimti prejudicinį sprendimą byloje

IG

prieš

Varhoven administrativen sad

TEISINGUMO TEISMAS (penktoji kolegija),

kurį sudaro kolegijos pirmininkas E. Regan, teisėjai D. Gratsias (pranešėjas), M. Ilešič, I. Jarukaitis ir Z. Csehi,

generalinis advokatas M. Campos Sánchez-Bordona,

posėdžio sekretorė R. Stefanova-Kamisheva, administratorė,

atsižvelgęs į rašytinę proceso dalį ir įvykus 2022 m. balandžio 6 d. posėdžiui,

išnagrinėjęs pastabas, pateiktas:

- IG, atstovaujamo *advokati* G. Chernicherska ir A. Slavchev,
- *Varhoven administrativen sad*, atstovaujamo A. Adamova-Petkova, T. Kutsarova-Hristova ir M. Semov,
- Lenkijos vyriausybės, atstovaujamos B. Majczyna,
- Europos Komisijos, atstovaujamos F. Erlbacher ir G. Koleva,

* Proceso kalba: bulgarų.

susipažinęs su 2022 m. birželio 16 d. posėdyje pateikta generalinio advokato išvada,
priima šį

Sprendimą

- 1 Prašymas priimti prejudicinį sprendimą pateiktas dėl Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos (toliau – Chartija) 47 straipsnio išaiškinimo.
- 2 Šis prašymas pateiktas nagrinėjant IG ir *Varhoven administrativen sad* (Aukščiausiasis administracinis teismas, Bulgarija) ginčą dėl žalos, kurią IG teigia patyręs dėl šio nacionalinio teismo sprendimo, kuriame konstatuota, kad po ginčijamos nacionalinės teisės nuostatos pakeitimo IG dėl jos pateiktas skundas neteko dalyko.

Teisinis pagrindas

Sąjungos teisė

- 3 2012 m. spalio 25 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2012/27/ES dėl energijos vartojimo efektyvumo, kuria iš dalies keičiamos direktyvos 2009/125/EB ir 2010/30/ES bei kuria panaikinamos direktyvos 2004/8/EB ir 2006/32/EB (OL L 315, 2012, p. 1), 9 straipsnyje „Matavimas“ numatyta:

„1. Valstybės narės užtikrina, kad, jei tai techniškai įmanoma, finansiškai pagrįsta ir proporcinga galimam sutaupyti energijos kiekiui, elektros energijos, gamtinių dujų, centralizuotai tiekiamos šilumos ir centralizuotai teikiamos vėsumos ir buitinio karšto vandens tiekimui galutiniams vartotojams konkurencingomis kainomis būtų pateikiami [įrengiami] individualūs skaitikliai, kurie tiksliai parodo galutinio vartotojo faktinį energijos suvartojimą ir kurie pateikia informaciją apie tikslų laiką, kada ji buvo suvartota.

Toks individualus skaitiklis konkurencingomis kainomis pateikiamas [įrengiamas] visuomet, kai:

- a) keičiamas esamas skaitiklis, išskyrus atvejus, kai tai techniškai neįmanoma ar finansiškai neefektyvu atsižvelgiant į numatomą galimą sutaupyti energijos kiekį ilguoju laikotarpiu;
- b) vykdomas naujas pajungimas naujame pastate ar pastate atliekama kapitalinė renovacija, kaip nustatyta [2010 m. gegužės 19 d. Europos Parlamento ir Tarybos] [d]irektyvoje 2010/31/ES [dėl pastatų energinio naudingumo (OL L 153, 2010, p. 13)].

<...>

3. <...>

Jeigu daugiabučius pastatus aptarnauja centralizuoto šilumos ar vėsumos tiekimo tinklas arba yra paplitusios nuosavos tokių pastatų bendros pastato šildymo ar vėsinimo sistemos, valstybės narės gali nustatyti skaidrias šilumos ar karšto vandens suvartojimo tokiuose pastatuose sąnaudų paskirstymo taisykles, kad būtų užtikrintas individualaus suvartojimo apskaitos skaidrumas ir

tikslumas. Atitinkamais atvejais tokiose taisyklėse pateikiamos gairės kaip paskirstyti sąnaudas už šilumą ir (arba) karštą vandenį:

- a) namų ūkiui skirtą karštą vandenį;
- b) šilumą, kurią išskiria pastato įrenginiai siekiant apšildyti bendro naudojimo patalpas (jei laiptinėse ir koridoriuose įrengti radiatoriai);
- c) butams šildyti.“

4 Šios direktyvos 10 straipsnyje, kaip matyti iš jo pavadinimo, nurodoma „Sąskaitose pateikiama informacija“.

Bulgarijos teisė

Energetikos įstatymas

5 Pagrindinėje byloje taikytinos redakcijos *Zakon za energetikata* (Energetikos įstatymas, DV, Nr. 107, 2003 m. gruodžio 9 d.) 155 straipsnyje nustatyta:

„(1) <...> Vartotojai, vartojantys šilumos energiją bendrosios nuosavybės teise priklausančiame pastate, už suvartotą šilumos energiją moka vienu iš toliau nurodytų būdų, kurių gali pasirinkti patys:

1. <...> 11 fiksuoto dydžio mėnesinių įmokų ir vieną koreguojamą mėnesinę įmoką;
2. mėnesines įmokas, apskaičiuojamas pagal tikėtiną pastato suvartojamos energijos kiekį, ir vieną koreguojamą mėnesinę įmoką;
3. pagal faktinį suvartojimą.

(2) <...> Šilumos skirstymo įmonė arba šilumos energijos tiekėjas sąskaitą faktūrą už suvartotą šilumos energijos kiekį išrašo pagal faktinį suvartojimą bent kartą per metus.

(3) <...> Tikėtino suvartojamos energijos kiekio apskaičiavimo ir sumokėtų sumų įskaitymo pagal kiekvieno vartotojo faktiškai suvartotos šilumos energijos kiekį taisyklės nustatomos [nutarimu] <...>.“

Nutarimas dėl centralizuoto šilumos tiekimo

6 Pagrindinėje byloje taikytinos redakcijos 2007 m. balandžio 6 d. *Naredba n° 16-334 g. za toplacnabdyavaneto* (Nutarimas Nr. 16-334 dėl centralizuoto šilumos tiekimo) (DV, Nr. 34, 2007 m. balandžio 24 d., toliau – Nutarimas dėl centralizuoto šilumos tiekimo) 61 straipsnio 1 dalyje nustatyta:

„<...> bendrosios nuosavybės teise priklausančiame pastate suvartojama šilumos energija paskirstoma <...> laikantis šiame nutarime ir jo priede nustatytų reikalavimų.“

- 7 Nutarimo dėl centralizuoto šilumos tiekimo priede buvo įtvirtinta bendrosios nuosavybės teise priklausančiuose pastatuose suvartojamos šilumos energijos paskirstymo metodika.

Administracinio proceso kodeksas

- 8 Pagrindinėje byloje taikytinos redakcijos *Administrativnoprotsesualen kodeks* (Administracinio proceso kodeksas) (DV, Nr. 30, 2006 m. balandžio 11 d., toliau – Administracinio proceso kodeksas) 156 straipsnyje nustatyta:

„(1) <...> Kitiems atsakovams ir suinteresuotosioms šalims, kurioms ginčijamas aktas palankus, sutikus, administracinės valdžios institucija gali visiškai ar iš dalies panaikinti minėtą aktą arba priimti aktą, kurį buvo atsisakiusi priimti.

(2) Pareiškėjo sutikimas taip pat yra būtinas siekiant panaikinti aktą po pirmojo posėdžio.

(3) Panaikintas aktas gali būti vėl priimtas tik jei yra naujų aplinkybių.

(4) Jei kartu su skundu dėl akto pateikiamas ieškinys dėl žalos atlyginimo, nagrinėjama byla dėl minėto ieškinio.“

- 9 Administracinio proceso kodekso 187 straipsnyje numatyta:

„(1) Skundams dėl poįstatyminių aktų netaikoma jokio senaties termino.

(2) Skundas dėl poįstatyminio akto nepriimtinas, jeigu jau buvo pateiktas skundas dėl tų pačių motyvų.“

- 10 Šio kodekso 195 straipsnyje nurodyta:

„(1) Poįstatyminis aktas laikomas panaikintu nuo teismo sprendimo įsiteisėjimo dienos.

(2) Poįstatyminio akto, kuris buvo pripažintas niekiniu arba panaikintas pareiškus dėl jo ieškinį, teisinės pasekmes kompetentinga institucija patvirtina *ex officio*, ne vėliau kaip per tris mėnesius nuo teismo sprendimo įsiteisėjimo.“

- 11 Pagal šio kodekso 204 straipsnio 3 dalį, kai žalą sukėlė panaikintas administracinis aktas, jo neteisėtumą konstatuoja teismas, kuriam pateiktas ieškinys dėl žalos atlyginimo.

- 12 To paties kodekso 221 straipsnio 4 dalis suformuluota taip:

„Kai administracinė institucija, kitiems atsakovams sutikus, panaikina administracinį aktą arba priima aktą, kurį ji buvo atsisakiusi priimti, *Varhoven administrativen sad* [Aukščiausiasis administracinis teismas] panaikina dėl procesinio pažeidimo teismo sprendimą, priimtą dėl to akto ar dėl tokio atsisakymo, ir nutraukia bylą.“

Valstybės ir savivaldybių atsakomybės už žalą įstatymas

- 13 *Zakon za otgovornostta na darzhavata i na obshtinite za vredi* (Valstybės ir savivaldybių atsakomybės už žalą įstatymas, DV, Nr. 60, 1988 m. rugpjūčio 5 d.) 1 straipsnyje numatyta:

„1. <...> Valstybė ir savivaldybės atsako už žalą, padarytą fiziniams ar juridiniams asmenims neteisėtais teisės aktais ir jų įstaigų ar darbuotojų veiksmais ar neteisėtu neveikimu vykdant administracinę veiklą arba dėl tokios veiklos <...>.

2. <...> Pagal 1 dalį pateikti skundai nagrinėjami Administracinio proceso kodekse nustatyta tvarka <...>.“

Pagrindinė byla ir prejudiciniai klausimai

- 14 IG pateikė skundą *Varhoven administrativen sad* (Aukščiausiasis administracinis teismas) dėl Nutarimo dėl centralizuoto šilumos tiekimo priedo 6.1.1 punkto (toliau – ginčijama nacionalinės teisės nuostata).
- 15 2018 m. balandžio 13 d. sprendimu *Varhoven administrativen sad* (Aukščiausiasis administracinis teismas) trijų teisėjų kolegija patenkino skundą ir panaikino ginčijamą nacionalinės teisės nuostatą, motyvuodama tuo, kad pagal ją nebuvo galima pasiekti Direktyvos 2012/27 9 ir 10 straipsniuose, kurie į Bulgarijos teisę perkelti pagrindinėje byloje taikytinos redakcijos Energetikos įstatymo 155 straipsnio 2 dalimi, nustatyto tikslo užtikrinti, kad sąskaitos už šilumos energiją būtų išrašomos pagal faktinį suvartojimą.
- 16 Pirmesniame punkte nurodytą sprendimą *ministar na energetikata* (energetikos ministras, Bulgarija) apskundė *Varhoven administrativen sad* (Aukščiausiasis administracinis teismas) penkių teisėjų kolegijai.
- 17 Nutarimu, paskelbtu 2019 m. rugsėjo 20 d. *Darzhaven vestnik*, Bulgarijos teisės aktų leidėjas iš dalies pakeitė ginčijamą nacionalinės teisės nuostatą.
- 18 2020 m. vasario 11 d. sprendimu *Varhoven administrativen sad* (Aukščiausiasis administracinis teismas) penkių teisėjų kolegija konstatavo, kad ginčijama nacionalinės teisės nuostata buvo iš dalies pakeista nuostata, reglamentuojančia tuos pačius santykius. Dėl šios priežasties šis teismas panaikino 2018 m. balandžio 13 d. sprendimą ir konstatavo, kad jo nagrinėjamas ginčas neteko dalyko. Šio teismo teigimu, Bulgarijos teisėje galimybei pateikti skundą dėl poįstatyminių aktų netaikomas joks terminas, tačiau ji susijusi tik su galiojančiais poįstatyminiais aktais, o ne panaikintais arba iš dalies pakeistais, kurie nebepriskiriami prie teisės aktų, galiojančių tuo metu, kai teismas priima sprendimą dėl bylos esmės. 2020 m. vasario 11 d. sprendimas yra galutinis.
- 19 Tuomet IG prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusiame teisme *Administrativen sad Sofia-grad* (Sofijos administracinis teismas, Bulgarija) pareiškė ieškinį *Varhoven administrativen sad* (Aukščiausiasis administracinis teismas, Bulgarija), prašydamas atlyginti patirtą turtinę ir neturtinę žalą, kurią jam sukėlė 2020 m. vasario 11 d. pastarojo teismo priimtas sprendimas. Grįsdamas ieškinį jis tvirtina, kad tame sprendime *Varhoven administrativen sad* (Aukščiausiasis administracinis teismas) konstatavo, jog ginčijama nacionalinės teisės nuostata galiojo ir sukėlė padarinių laikotarpiu nuo skundo padavimo dienos iki jos panaikinimo. IG teigia, kad taip iš jo buvo atimta Chartijos 47 straipsnyje garantuojama teisė į veiksmingą teisminę gynybą ir teisė į

veiksmingumo ir lygiavertiškumo principų taikymą. Be to, jis ginčija *Varhoven administrativen sad* (Aukščiausiasis administracinis teismas) jurisprudencijos, pagal kurią poįstatyminio teisės akto pakeitimas prilyginamas jo panaikinimui, pagrįstumą.

- 20 Savo ruožtu *Varhoven administrativen sad* (Aukščiausiasis administracinis teismas) teigia, kad toks sprendimas, kaip jo 2020 m. vasario 11 d. sprendimas, kuriame konstatuojama, kad nagrinėjamas ginčas neteko dalyko, nereiškia, kad nagrinėjamam teisės aktui negali būti taikoma teisėtumo kontrolė. Tokiais atvejais galima taikyti Administracinio proceso kodekso 204 straipsnio 3 dalį, pagal kurią tuo atveju, kai žalą sukėlė panaikintas administracinis aktas, jurisdikciją pripažinti šį aktą neteisėtu turi teismas, kuriam pateiktas ieškinys dėl žalos atlyginimo. Taigi IG teisė į veiksmingą teisminę gynybą užtikrinama, nes jis vis dar gali reikalauti atlyginti žalą, kurią patyrė priėmus ginčijamą nacionalinės teisės nuostatą.
- 21 Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas nurodo, kad sprendimui jo nagrinėjamoje byloje priimti būtinas Chartijos 47 straipsnio išaiškinimas. Konkrečiai kalbant, šiam teismui kyla klausimas, ar poįstatyminio nacionalinės teisės akto nuostatos, kuri teismo sprendimu prieš ją pakeičiant pripažinta prieštaraujanti Sąjungos teisei, pakeitimas atleidžia teismą, į kurį kreiptasi dėl priimto teismo sprendimo kontrolės, įvertinti iki pakeitimo galiojusios nuostatos suderinamumą su Sąjungos teise. Taip pat reikia patikslinti, ar tai, kad tokiomis aplinkybėmis laikoma, jog ginčijama nacionalinės teisės nuostata buvo panaikinta, leidžia daryti išvadą, kad teisės subjektas, ginčydamas jos teisėtumą prieš ją panaikinant, pasinaudojo veiksminga teismine gynyba, ir ar nacionalinėje teisėje numatyta galimybė įvertinti šios nuostatos atitiktį Sąjungos teisei tik nagrinėjant ieškinį dėl žalos, kurią šis teisės subjektas patyrė ją priėmus, atlyginimo, yra veiksmingos teisminės gynybos priemonė. Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas nurodo, kad šiuo aspektu kyla abejonių, nes ta pačia nacionalinės teisės nuostata, galiojusia iki pakeitimo, ir toliau bus reguliuojami jos galiojimo laikotarpiu susiklostę teisiniai santykiai, o panaikintas administracinis aktas nesukelia jokių teisiųjų pasekmių.
- 22 Tokiomis aplinkybėmis *Administrativen sad Sofia-grad* (Sofijos administracinis teismas) nusprendė sustabdyti bylos nagrinėjimą ir pateikti Teisingumo Teismui šiuos prejudicinius klausimus:
- „1. Ar norminio nacionalinės teisės akto nuostatos, kurią apeliacinis teismas prieš ją pakeičiant pripažino nesuderinama su galiojančia Sąjungos teisės nuostata, pakeitimas atleidžia kasacinį teismą nuo pareigos ištirti nuostatą, galiojusią iki pakeitimo, ir įvertinti jos suderinamumą su Sąjungos teise?
 2. Ar ginčijamos nuostatos pripažinimas panaikinta laikytinas veiksminga Sąjungos teisės (šiuo atveju – Direktyvos [2012/27] 9 ir 10 straipsniais) garantuojamų teisių ir laisvių gynimo priemone, ar tokia teisių gynimo priemonė laikytina nacionalinėje teisėje numatyta galimybė patikrinti, ar atitinkama nacionalinė nuostata prieš ją pakeičiant buvo suderinama su Sąjungos teise, įmanoma tik tada, kai kompetentingam teismui pateikiamas konkretus ieškinys dėl taikant šią nuostatą patirtos žalos atlyginimo, ir tik ieškinį pareiškusio asmens atžvilgiu?
 3. Jeigu į antrąjį klausimą būtų atsakyta teigiamai: ar leistina, kad ginčijama nuostata nuo jos priėmimo iki pakeitimo ir toliau reglamentuotų teisinius santykius neribotai asmenų grupei, kurie dėl jos nepareiškė ieškinių dėl žalos atlyginimo, arba kad iki šios nuostatos pakeitimo nebūtų atliktas jos suderinamumo su Sąjungos teisės nuostata vertinimas šių asmenų atžvilgiu?“

Dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą priimtimumo

- 23 Savo rašytinėse pastabose *Varhoven administrativen sad* (Aukščiausiasis administracinis teismas) teigia, kad, pirma, prašymas priimti prejudicinį sprendimą yra nepriimtinas, nes, priešingai, nei reikalaujama pagal Teisingumo Teismo procedūros reglamento 94 straipsnio c punktą, jame nenurodytos priežastys, paskatinusios nacionalinį teismą kelti klausimą dėl tam tikrų Sąjungos teisės nuostatų išaiškinimo, ir nenustatytas ryšys tarp šių nuostatų bei pagrindinėje byloje taikomų nacionalinės teisės aktų.
- 24 Šiuo aspektu pirmiausia primintina, kad pagal suformuotą jurisprudenciją, vykstant SESV 267 straipsnyje numatytam procesui, pagrįstam aiškiu nacionalinių teismų ir Teisingumo Teismo jurisdikcijos atskyrimu, pagrindinėje byloje nagrinėjamų faktinių aplinkybių konstatavimas bei vertinimas ir nacionalinės teisės aiškinimas bei taikymas priklauso tik nacionalinio teismo jurisdikcijai. Be to, tik bylą nagrinėjantis nacionalinis teismas, atsakingas už sprendimo priėmimą, atsižvelgdamas į konkrečios bylos aplinkybes, turi įvertinti Teisingumo Teismui pateikiamų klausimų reikalingumą ir svarbą. Todėl iš esmės, jeigu pateikti klausimai susiję su Sąjungos teisės išaiškinimu, Teisingumo Teismas turi priimti sprendimą (2022 m. gegužės 17 d. Sprendimo *SPV Project 1503 ir kt.*, C-693/19 ir C-831/19, EU:C:2022:395, 43 punktas ir jame nurodyta jurisprudencija).
- 25 Taigi nacionalinio teismo pateiktą prašymą priimti prejudicinį sprendimą Teisingumo Teismas gali atmesti, tik jeigu akivaizdu, kad prašomas Sąjungos teisės išaiškinimas nesusijęs su pagrindinėje byloje nagrinėjamo ginčo aplinkybėmis ar dalyku, jeigu problema hipotetinė arba jeigu Teisingumo Teismas neturi informacijos apie faktines ir teisines aplinkybes, būtinas tam, kad naudingai atsakytų į jam pateiktus klausimus (2022 m. gegužės 17 d. Sprendimo *SPV Project 1503 ir kt.*, C-693/19 ir C-831/19, EU:C:2022:395, 44 punktas ir jame nurodyta jurisprudencija).
- 26 Nagrinėjamu atveju iš prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo pateiktos informacijos, apibendrintos šio sprendimo 14–21 punktuose, matyti, kad į šį teismą IG kreipėsi su ieškiniu dėl žalos, kurią patyrė dėl to, kad *Varhoven administrativen sad* (Aukščiausiasis administracinis teismas), kaip galutinė instancija, nepriėmė sprendimo dėl jo pateikto skundo dėl ginčijamos nacionalinės teisės nuostatos panaikinimo, atlyginimo.
- 27 Remiantis ta pačia informacija, grįsdama šį skundą dėl panaikinimo IG teigė, kad ginčijama nacionalinės teisės nuostata neatitinka Direktyvos 2012/27 nuostatų, o taip, beje, konstatavo *Varhoven administrativen sad* (Aukščiausiasis administracinis teismas) trijų teisėjų kolegija 2018 m. balandžio 13 d. sprendime, kuriuo patenkintas šis skundas. Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas taip pat nurodo, kad grįsdama savo ieškinį dėl žalos atlyginimo IG teigia, jog pagal Bulgarijos proceso teisės nuostatas nusprendęs, kad panaikinus ginčijamą nacionalinės teisės nuostatą jos skundas dėl panaikinimo neteko dalyko, *Varhoven administrativen sad* (Aukščiausiasis administracinis teismas) (penkių teisėjų kolegija) pažeidė Sąjungos teisę, nes pažeidė IG teisę į veiksmingą teisminę gynybą, įtvirtintą Chartijos 47 straipsnyje. Šis Sąjungos teisės pažeidimas lėmė IG patirtą žalą, kurią atlyginti jis prašo prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusiam teisme.
- 28 Ši informacija leidžia suprasti priežastis, paskatinusias prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusį teismą kelti klausimą dėl Sąjungos teisės nuostatų išaiškinimo, ir jo nustatytą ryšį tarp šių nuostatų bei konkrečiai Bulgarijos proceso teisės normų, dėl kurių *Varhoven administrativen sad* (Aukščiausiasis administracinis teismas) penkių teisėjų kolegija nusprendė, kad IG skundas dėl panaikinimo neteko dalyko, o tai, jos teigimu, jai padarė žalą.

- 29 Iš to matyti, kad prašymas priimti prejudicinį sprendimą atitinka Procedūros reglamento 94 straipsnio c punkto reikalavimus.
- 30 Antra, dėl *Varhoven administrativen sad* (Aukščiausiasis administracinis teismas) argumento, kad prašymas priimti prejudicinį sprendimą iš esmės nepriimtinas, nes juo siekiama užginčyti šio teismo 2020 m. vasario 11 d. sprendimo *res judicata* galią, pakanka pažymėti, kad ginčas pagrindinėje byloje susijęs su žalos, kurią IG patyrė dėl pastarojo sprendimo, kuriuo, kaip teigia, pažeidžiama Sąjungos teisė, atlyginimu. Valstybės atsakomybės už Sąjungos teisės pažeidimą dėl galutinės instancijos teismo sprendimo principo pripažinimas savaime nereiškia, kad yra ginčijama tokio sprendimo *res judicata* galia (2003 m. rugsėjo 30 d. Sprendimo *Köbler*, C-224/01, EU:C:2003:513, 39 punktas).
- 31 Vadinasi, prašymas priimti prejudicinį sprendimą yra priimtinas.

Dėl prejudicinių klausimų

Dėl pirmojo ir antrojo klausimų

- 32 Pirmuoju ir antruoju klausimais, kuriuos reikia nagrinėti kartu, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas iš esmės siekia išsiaiškinti, ar Chartijos 47 straipsnis ir lygiavertiškumo bei veiksmingumo principai turi būti aiškinami taip, kad pagal juos draudžiama valstybės narės proceso teisės norma, pagal kurią tuo atveju, kai nacionalinės teisės nuostata, dėl kurios paduotas skundas dėl panaikinimo motyvuojant tuo, kad ji prieštarauja Sąjungos teisei, panaikinama ir dėl šios priežasties nebesukelia teisinių pasekmių ateityje, laikoma, kad ginčas neteko dalyko, todėl nebereikia priimti sprendimo.
- 33 Pagal Teisingumo Teismo suformuotą jurisprudenciją, jei nėra konkrečią sritį reglamentuojančių Sąjungos nuostatų, pagal procesinės autonomijos principą kiekvienos valstybės narės vidaus teisės sistemoje turi būti nustatytos ieškinių ir skundų, skirtų teisės subjektų teisėms apsaugoti, pareiškimo procesinės taisyklės su sąlyga, kad jos nėra mažiau palankios nei taisyklės, reglamentuojančios panašias situacijas, kurioms taikoma vidaus teisė (lygiavertiškumo principas), ir kad dėl jų netampa praktiškai neįmanoma ar pernelyg sudėtinga pasinaudoti Sąjungos teisės suteiktomis teisėmis (veiksmingumo principas) (2021 m. balandžio 15 d. Sprendimo *État belge (Aplinkybės, susiklosčiusios po sprendimo dėl perdavimo priėmimo)* (C-194/19, EU:C:2021:270) 42 punktas ir jame nurodyta jurisprudencija).
- 34 Kaip generalinis advokatas priminė savo išvados 34 punkte, iš Teisingumo Teismo jurisprudencijos taip pat matyti, kad pagal Chartijos 47 straipsnyje garantuojamą veiksmingos teisminės gynybos principą savaime nereikalaujama, kad egzistuotų atskiras ieškinys arba skundas, kuriuo visų pirma būtų siekiama užginčyti nacionalinės teisės nuostatų atitiktį Sąjungos teisės normoms, jei yra viena ar kelios teisių gynimo priemonės, leidžiančios netiesiogiai užtikrinti asmenų teisių, kylančių iš Sąjungos teisės, laikymąsi (2007 m. kovo 13 d. Sprendimo *Unibet*, C-432/05, EU:C:2007:163, 47 punktas ir 2020 m. rugsėjo 24 d. Sprendimo *YS (Vadovaujančias pareigas einančių darbuotojų profesinės pensijos)*, C-223/19, EU:C:2020:753, 96 punktas).
- 35 Konkrečiai kalbant, Teisingumo Teismas yra nusprendęs, kad Sąjungos teisės visiškai veiksmingumas ir veiksminga iš šios teisės kylančių asmenų teisių apsauga tam tikrais atvejais gali būti užtikrinami remiantis valstybės atsakomybės už Sąjungos teisės pažeidimais asmenims

padarytą žalą principu; šis principas neatsiejamas nuo Sutarčių, kuriomis grindžiama Sąjunga, sistemos (2019 m. gruodžio 19 d. Sprendimo *Deutsche Umwelthilfe*, C-752/18, EU:C:2019:1114, 54 punktas).

- 36 Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusių teismo pirmasis ir antrasis klausimai susiję su atveju, kai valstybė narė nusprendė savo vidaus teisės sistemoje numatyti atskirą teisių gynimo priemonę, leidžiančią reikalauti panaikinti nacionalinės teisės nuostatą, be kita ko, dėl jos nesuderinamumo su Sąjungos teise, ir kartu numatyti, kad, kai teisės akto leidėjas ją panaikina ieškinyje dėl panaikinimo laikomas netekusiu dalyko, todėl nebereikia priimti sprendimo.
- 37 Vadinas, siekiant atsakyti į šiuos klausimus, reikia atsižvelgiant į šio sprendimo 33–35 punktuose nurodytą jurisprudenciją įvertinti, ar tokios nacionalinės proceso teisės normos atitinka lygiavertiškumo ir veiksmingumo principus.
- 38 Pirma, dėl lygiavertiškumo principo pažymėtina, kad tokia nacionalinės proceso teisės norma, kaip nagrinėjama pagrindinėje byloje, atitinka šį principą tiek, kiek ji vienodai taikoma visiems ieškiniams ir skundams dėl nacionalinės teisės nuostatos panaikinimo, neatsižvelgiant į jų pagrindą, o ne tik ieškiniams ar skundams, grindžiamiems tuo, kad ginčijama nuostata prieštarauja Sąjungos teisei.
- 39 Nagrinėjamu atveju, kaip savo išvados 52 ir 53 punktuose pažymėjo generalinis advokatas, iš prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusių teismo pateiktos informacijos matyti, kad proceso teisės norma, kuria vadovaudamasis *Varhoven administrativen sad* (Aukščiausiasis administracinis teismas) nusprendė, kad IG skundas dėl panaikinimo neteko dalyko, nėra taikoma tik ieškiniams ar skundams dėl nacionalinės teisės nuostatos panaikinimo, grindžiamiems Sąjungos teise grindžiamais motyvais. Vis dėlto prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas turi patikrinti, ar tikrai taip yra šiuo atveju.
- 40 Su sąlyga, kad tai bus patikrinta, tokia nacionalinės proceso teisės norma atitinka lygiavertiškumo principą.
- 41 Antra, kalbant apie tokios nacionalinės proceso teisės normos, kaip nagrinėjama pagrindinėje byloje, atitiktį veiksmingumo principui, konstatuotina, kad nacionalinės teisės nuostatos panaikinimas teisės akto leidėjo teisiškai neturi tokio paties poveikio kaip jos panaikinimas teismo.
- 42 Nuostatos panaikinimas teisės aktų leidėjo galioja tik ateičiai (*ex nunc*), todėl jis nepaneigia panaikintos teisės nuostatos teisinių pasekmių esamoms situacijoms, o teismas panaikina nacionalinės teisės nuostatą atgaline data (*ex tunc*), iš esmės nuo jos priėmimo dienos, todėl jos sukeltos pasekmės esamoms situacijoms išnyksta tą pačią dieną.
- 43 Tai nurodžius taip pat pažymėtina, kad neatmetama galimybė, jog nacionalinės teisės nuostatos, kurią ieškovas prašo teismo panaikinti, panaikinimas teisės akto leidėjo vykstant procesui, atsižvelgiant į ieškovo konkrečią situaciją, sukelia jam tokias pat teises pasekmes kaip ir jo prašomas panaikinimas teismo.
- 44 Taip būtų, be kita ko, tuo atveju, jei ieškiniu dėl panaikinimo ieškovas tik siektų, kad ginčijama nuostata ateityje nesukeltų teisinių pasekmių, kurias jis laiko žalingomis, nors galimos dėl tos nuostatos jau atsiradusios pasekmės su juo nesusijusios.

- 45 Susiklosčius pirmesniuose dviejuose punktuose nurodytam atvejui, negalima teigti, kad pagal veiksmingumo principą draudžiamos nacionalinės teisės normos, pagal kurias ieškinį dėl teisės aktų leidėjo panaikintos nuostatos panaikinimo nagrinėjantis teismas nusprendžia, kad nereikia priimti sprendimo, nes ieškinys neteko dalyko. Esant tokiai situacijai būtų per daug reikalauti, kad jurisdikciją turintis nacionalinis teismas priimtų sprendimą dėl ginčo esmės, nors teisės aktų leidėjui panaikinus ginčijamą nuostatą ieškovas jau gavo rezultatą, kurio siekė pareikšdamas ieškinį dėl panaikinimo.
- 46 Vis dėlto taip pat gali būti, kad prašydamas panaikinti nacionalinės teisės nuostatą ieškovas taip pat siekia, kad būtų atsižvelgta į teises pasekmes, atsiradusias dėl šios nuostatos taikymo ir jam nepalankias. Tokiu atveju vien teisės aktų leidėjui panaikinus šią nuostatą neišnyktų praeityje atsiradusios pasekmės, ir taikant nacionalinės proceso teisės normą, pagal kurią ginčas nutraukiamas dėl to, kad neteko dalyko, iš ieškovo gali būti atimta teisė į veiksmingą teisminę gynybą.
- 47 Tokios išvados negalima paneigti vien motyvuojant tuo, kad pagal šio sprendimo 34 punkte nurodytą jurisprudenciją atitinkama valstybė narė neprivalėjo savo nacionalinėje teisėje numatyti atskiros teisės gynimo priemonės, kuria būtų siekiama užginčyti nacionalinės teisės nuostatų atitiktį Sąjungos teisės normoms, arba tuo, kad šios valstybės nacionalinėje teisėje numatytas ieškinys dėl žalos, patirtos taikant Sąjungos teisei prieštaraujančią nacionalinės teisės nuostatą, atlyginimo.
- 48 Šiuo aspektu pažymėtina, kad teisės subjektai iš kelių skirtingų nacionalinėje teisėje galbūt numatytų teisių gynimo priemonių turi pasirinkti tą, kuri, jų nuomone, geriausiai atitinka jų tikslus ir kuriai jie skirs savo išteklius.
- 49 Taigi negalima atmesti galimybės, kad teisės subjektas, manantis, jog patyrė žalą dėl direktyvai prieštaraujančios nacionalinės teisės nuostatos taikymo, siekdamas panaikinti tokio taikymo pasekmes, gali nuspręsti pareikšti ieškinį dėl šios nuostatos panaikinimo, kai tokia teisių gynimo priemonė numatyta vidaus teisėje, o ne ieškinį atitinkamai valstybei narei dėl žalos atlyginimo.
- 50 Atitinkamai direktyvai prieštaraujančios nacionalinės teisės nuostatos panaikinimas teismo sprendimu taip pat leistų atgaline data panaikinti šios nuostatos sukeltas teises pasekmes, o tai šiam teisės subjektui galbūt atrodytų tinkamiau nei galimas iš atitinkamos valstybės narės priteistas žalos atlyginimas, skirtas dėl šių teisių pasekmių patirtai žalai atlyginti.
- 51 Taigi iš šio sprendimo 48–49 punktuose nurodytų motyvų matyti, kad ieškovo, valstybės narės, kurios nacionalinėje teisėje nenumatyta atskiro ieškinio, kuriuo pirmiausia siekiama užginčyti nacionalinės teisės nuostatos atitiktį Sąjungos teisei, piliečio situacijos negalima lyginti su teisės subjektų situacija kitoje valstybėje narėje, kurios nacionalinėje proceso teisėje numatyta tokia teisių gynimo priemonė, kuri vis dėlto gali būti laikoma netekusia dalyko teisės akto leidėjui panaikinus ginčijamą nuostatą.
- 52 Tokiu atveju nusprendus, kad ieškinys neteko dalyko ir kad teisės akto leidėjui panaikinus ginčijamą nuostatą nebereikia priimti sprendimo, ir ieškovui nesuteikiama galimybės įrodyti, kad, nepaisant šio panaikinimo, jis išsaugo suinteresuotumą, kad ši nuostata būtų panaikinta teismo sprendimu, jam gali tapti pernelyg sudėtinga naudotis Sąjungos teisės suteikiamomis teisėmis.

- 53 Galimybės tokiam ieškovui tokiu atveju pareikšti naują ieškinį atitinkamai valstybei narei dėl žalos atlyginimo, siekiant, kad būtų atlyginta dėl ginčijamos nuostatos taikymo patirta žala, ir kad būtų nuspręsta (šįkart netiesiogiai), kad ši nuostata yra nesuderinama su Sąjungos teise, nepakanka ieškovo teisei į veiksmingą teisminę gynybą užtikrinti, nes dėl šio sprendimo 48 punkte išdėstytų priežasčių negalima atmesti galimybės, kad dėl to ieškovas patirs procesinių sunkumų, ypač susijusių su išlaidomis, proceso trukme ir atstovavimo taisyklėmis, dėl ko būtų ypač sunku pasinaudoti Sąjungos teisės suteikiamomis teisėmis (pagal analogiją žr. 2008 m. balandžio 15 d. Sprendimo *Impact*, C-268/06, EU:C:2008:223, 51 punktą).
- 54 Taip *a fortiori* gali būti tuo atveju, jei teisės akto leidėjas ginčijamą nuostatą panaikina, o teismas konstatuoja, kad dėl jos pareikštas ieškinys neteko dalyko, vėlyvoje proceso stadijoje, kaip yra nagrinėjamu atveju, nes tai, kad ieškinys neteko dalyko, buvo konstatuota per kasacinį procesą.
- 55 Vadinasi, nors Sąjungos teisėje pripažintas veiksmingos teisminės gynybos principas negali visais atvejais užkirsti kelio tam, kad ieškinys dėl Sąjungos teisei prieštaraujančios nacionalinės teisės nuostatos panaikinimo būtų laikomas netekusiu dalyko teisės akto leidėjui panaikinus ginčijamą nuostatą, vis dėlto pagal jį draudžiama nutraukti procesą dėl šios priežasties, nesuteikus šalims galimybės išreikšti galimą suinteresuotumą tęsti procesą, taigi, priimti tokį sprendimą neatsižvelgus į tokį suinteresuotumą.
- 56 Atsižvelgiant į visa tai, kas išdėstyta, į pirmąjį ir antrąjį klausimus reikia atsakyti, kad Chartijos 47 straipsnyje įtvirtintas veiksmingumo principas turi būti aiškinamas taip, kad pagal jį draudžiama valstybės narės proceso teisės norma, pagal kurią tuo atveju, kai nacionalinės teisės nuostata, dėl kurios pareikštas ieškinys dėl panaikinimo motyvuojant tuo, kad ji prieštarauja Sąjungos teisei, panaikinama teisės akto leidėjo ir dėl šios priežasties nebesukelia teisinių pasekmių ateityje, laikoma, kad ginčas neteko dalyko, todėl nebereikia priimti sprendimo, ir šalims prieš tai nesuteikiama galimybės išreikšti galimą suinteresuotumą tęsti procesą bei neatsižvelgiama į tokį suinteresuotumą.

Dėl trečiojo klausimo

- 57 Atsižvelgiant į pateiktą atsakymą į pirmąjį ir antrąjį klausimus, į trečiąjį klausimą atsakyti nereikia.

Dėl bylinėjimosi išlaidų

- 58 Kadangi šis procesas pagrindinės bylos šalims yra vienas iš etapų prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusių teismo nagrinėjamoje byloje, bylinėjimosi išlaidų klausimą turi spręsti šis teismas. Išlaidos, susijusios su pastabų pateikimu Teisingumo Teismui, išskyrus tas, kurias patyrė minėtos šalys, nėra atlygintinos.

Remdamasis šiais motyvais, Teisingumo Teismas (penktoji kolegija) nusprendžia:

Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos 47 straipsnyje įtvirtintas veiksmingumo principas turi būti aiškinamas taip, kad pagal jį draudžiama valstybės narės proceso teisės norma, pagal kurią tuo atveju, kai nacionalinės teisės nuostata, dėl kurios pareikštas ieškinys dėl panaikinimo motyvuojant tuo, kad ji prieštarauja Sąjungos teisei, panaikinama teisės akto leidėjo ir dėl šios priežasties nebesukelia teisinių pasekmių ateityje, laikoma, kad ginčas neteko dalyko, todėl nebereikia priimti sprendimo, ir šalims prieš tai nesuteikiama

galimybės išreikšti galimą suinteresuotumą tęsti procesą bei neatsižvelgiama į tokį suinteresuotumą.

Parašai.